

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer Natura 2000 profielen versie september 2014, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Gewone zeehond (*Phoca vitulina*) H1365

1. Status

Habitatrichtlijn Annex II (inwerkingtreding 1994).

2. Kenschets

Beschrijving

De gewone zeehond (H1365) is de meest voorkomende zeehondensoort in Nederland. Gedurende het hele jaar maar vooral tijdens de zoogtijd en in de periode waarin de dieren verharen, in de zomermaanden, zijn de dieren op de zandplaten in de Waddenzee en het Deltagebied aanwezig. Bij de gewone zeehond is er nagenoeg geen verschil tussen mannetjes en vrouwtjes. De volwassen dieren zijn tot 1,7 m lang en wegen 60 tot 120 kg. Gewone zeehonden hebben een kortere snuit dan de grijze zeehonden. De meeste jongen worden met een volwassen vacht geboren, hun witte vacht is al voor de geboorte gewisseld. De jongen kunnen praktisch direct na de geboorte zwemmen.

Relatief belang binnen Europa: groot

De gewone zeehond komt voor langs de kusten van de gematigde klimaatzones op het Noordelijk Halfrond. Het is daarmee een van de meest ruim verspreide zeehonden. Er worden vijf ondersoorten onderscheiden. De metapopulatie in het oostelijk deel van de Atlantische oceaan behoort tot de ondersoort *Phoca vitulina vitulina*. Het verspreidingsgebied strekt zich uit van Spitsbergen, Moermansk en IJsland, de Britse eilanden, Ierland en het zuidwestelijk deel van de Oostzee, langs de Noordzeekust tot Bretagne. De dieren in Nederland maken deel uit van de zogenoemde Waddenzeepopulatie waarvan de verspreiding zich uitstrekt van Esbjerg in Denemarken tot Den Helder in Nederland. In Nederland komt ongeveer een kwart van deze populatie voor. In het Deltagebied bevinden zich ook gewone zeehonden, die zich nauwelijks voortplanten, dus afhankelijk zijn van immigratie van dieren vanuit de omgeving, vooral vanuit de Waddenzee. In feite maken deze dieren deel uit van de Waddenpopulatie. In 2013 werden bijna 27 duizend dieren geteld in de internationale Waddenzee. In de Nederlandse Waddenzee werden ruim 7.500 dieren geteld, meer dan een kwart van de internationale populatie

3. Ecologie van de soort

Leefgebied

i. Beschrijving

Het leefgebied van de gewone zeehond omvat ligplaatsen en aquatisch milieu.

Zeehonden komen regelmatig op de kant om er te rusten, bij het zogen en tijdens de verharing worden de ligplaatsen frequenter bezocht. Ligplaatsen worden het hele jaar door gebruikt. De gewone zeehond ligt op de kant bij voorkeur bij de rand van getijdenplaten, vaak grenzend aan dieper water. De platen komen bij hoogwater onder water te staan zodat de dieren dan moeten gaan zwemmen. Dat kan, ook in de zoogtijd, omdat jonge gewone zeehonden al voor hun geboorte de langharige vacht verliezen en praktisch direct met de moeder mee kunnen zwemmen. Waarnemingen in andere gebieden laten zien dat de zeehonden ook op andere substraten kunnen liggen zoals stranden of rotskusten. Daar kunnen de dieren ook onafhankelijk van het tij op de kant komen. Dit kan alleen waar de kusten onverstoord zijn. In Nederland komen zogende vrouwtjes met hun jong gedurende de drieënhalve week dat ze zogen bij elke laagwaterperiode uit het water om te zogen. Na het spenen wordt de band met de moeder verbroken en leren de jongen zelfstandig te eten.

De periode van verharing verschilt afhankelijk van de leeftijdscategorie: jonge gewone zeehonden verharen in de vroege zomer, terwijl vrouwtjes die een jong hebben geworpen als laatste tegen het einde van de zomer verharen. Individuele dieren lijken enigszins plaatstrouw te zijn, hoewel duidelijk is dat dieren meerdere ligplaatsen, zelfs ver uit elkaar gelegen, kunnen gebruiken. Van het aquatische leefgebied van de gewone zeehond is veel minder bekend. Ze paren onder water. Over de verspreiding van zeehonden op volle zee is weinig bekend. De open zee is voor de gewone zeehond van betekenis als foerageergebied. Uit onderzoek met satellietzenders is gebleken dat gewone zeehonden grote afstanden kunnen afleggen, waarbij echter een grote individuele variatie optreedt. In Nederland gezenderde exemplaren zwommen tot de Noord-Franse kust, Groot Brittannië, Duitsland en Denemarken.

Over de effecten van verstoring is weinig bekend, met name over de gevolgen van (onderwater)geluid door menselijke activiteiten. Het gehoorbereik van gewone zeehonden ligt in de relatief lage frequenties. Omdat laagfrequent geluid verder draagt dan hoogfrequent geluid, kunnen de zeehonden deze geluiden vaak tot op tientallen kilometers horen. Mogelijk beïnvloeden menselijke activiteiten met dergelijk laagfrequente geluiden het normale gedrag van de zeehonden. In hoeverre dit daadwerkelijk zo is en of er eventuele doorwerking is op populatieniveau is onbekend.

ii. Elementen leefgebied van belang voor de soort

- Onverstoorde ligplaatsen in ruime mate voorhanden
- Foerageergebied relatief onverstoord

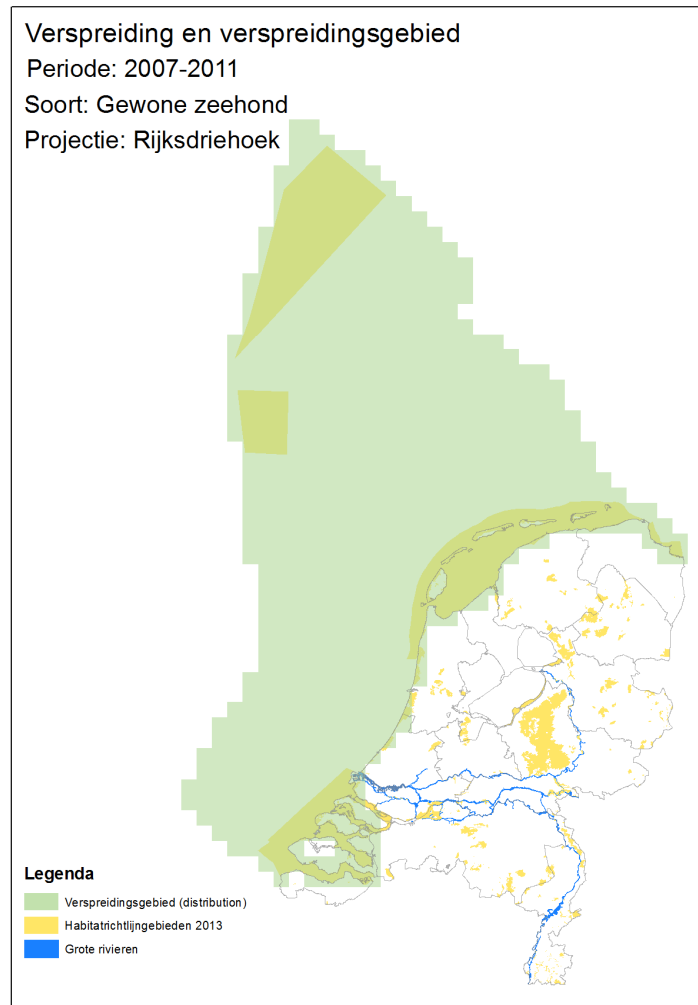
Voedsel

Gewone zeehonden eten vooral vis. Dieetonderzoek op basis van uitwerpselen gevonden op ligplaatsen laat zien dat ze in Nederlandse wateren een breed voedselspectrum hebben bestaand uit verschillende vooral bodemgebonden vissoorten als bot, tong, schol, haring, kabeljauw, wijting en sprat. Het is duidelijk dat ze in het algemeen hun dieet afstemmen op het aanbod, maar er zijn grote individuele en seizoensgebonden verschillen in prooikeuze. Gewone zeehonden kunnen foerageren tot op honderden kilometers uit de kust. Op het Nederlands Continentaal Plat (NCP) is diepte geen beperkende factor bij het foerageren, ze kunnen dieper duiken dan de maximale diepte van de Nederlandse Noordzee.

4. Huidig voorkomen

Ligplaatsen van de gewone zeehond vindt men in de hele Waddenzee en in het Deltagebied. De meeste jongen worden in het oostelijk deel geboren. Op de stranden op de Waddeneilanden worden af en toe gewone zeehonden waargenomen evenals langs de Noord-Hollandse kust. In principe kunnen de gewone zeehonden zich over het gehele NCP verplaatsen en behoort de gehele Nederlandse Noordzee tot het leefgebied van de gewone zeehond. De meeste dieren vinden hun foerageergebieden dichterbij en blijven binnen een straal van 100 à 150 kilometer uit de kust. Er werden 500 gewone zeehonden in het Deltagebied geteld in 2012.

Zichtwaarnemingen van zeehonden op zee zijn zeldzaam omdat ze door hun duikgedrag niet goed zichtbaar zijn aan de oppervlakte. Bovendien kan bij waarnemingen op zee nauwelijks onderscheid gemaakt worden tussen beide soorten. Monitoring op land is daarom de enige methode om aantallen te schatten.

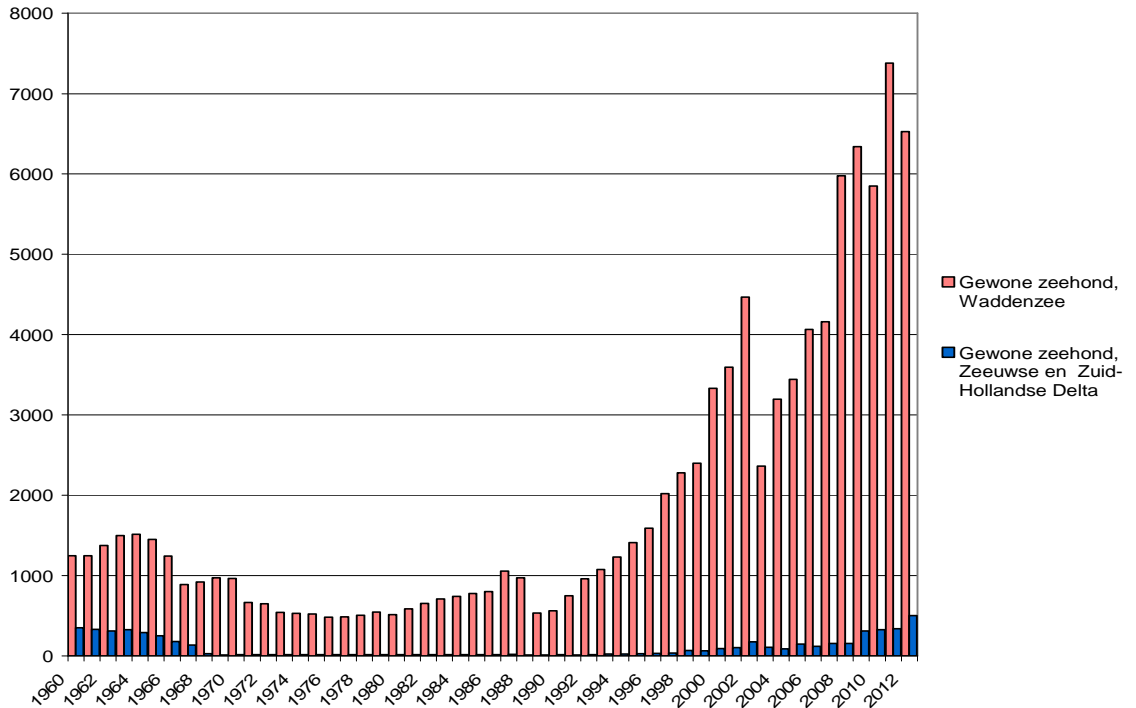
Figuur 1. Verspreidingskaart gewone zeehond.

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends en ontwikkelingen

Ondanks een zekere jachtdruk moeten er rond 1900 ten minste 7.000 tot 16.000 gewone zeehonden in de Nederlandse Waddenzee hebben geleefd; in het Deltagebied 6.000 tot 11.000. Dit blijkt uit jachtstatistieken. Na sluiting van de jacht daalde het aantal dieren eerst. In de periode 1960-1975, mede als gevolg van PCB-vervuiling zette deze trend zich voort. De aantallen bereikten een 'kritisch' laag niveau: er werden minder dan 500 dieren in de Nederlandse Waddenzee geteld en de zeehonden in het Deltagebied waren nagenoeg verdwenen. In de gehele internationale Waddenzee werden 3.800 dieren geteld.

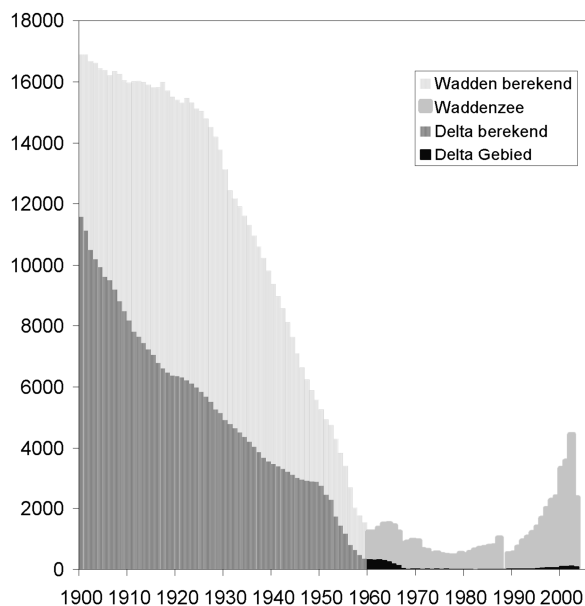
Om de soort niet te verliezen werd toen de jacht ook in Duitsland en Denemarken gesloten, en de populatie begon te groeien. Ondanks de uitbraak van de zeehondenziekte, het Phocine Distemper virus (PDV) in 1988, heeft de populatie zich zeer goed hersteld. In 2002 werden meer dan 20 duizend gewone zeehonden geteld, waarvan bijna 4.500 in de Nederlandse Waddenzee. De populatie werd opnieuw getroffen door PDV en meer dan 50% van de populatie sneuvelde daardoor weer. Sinds 2007 is de populatie hiervan hersteld en blijft de groei voortzetten.

Figuur 2. Aantallen gewone zeehonden tijdens de verharing geteld in de Waddenzee (rood) en het Deltagebied (blauw). Bron: IMARES/RWS/Provincie Zeeland in CBS, PBL, Wageningen UR (2013).

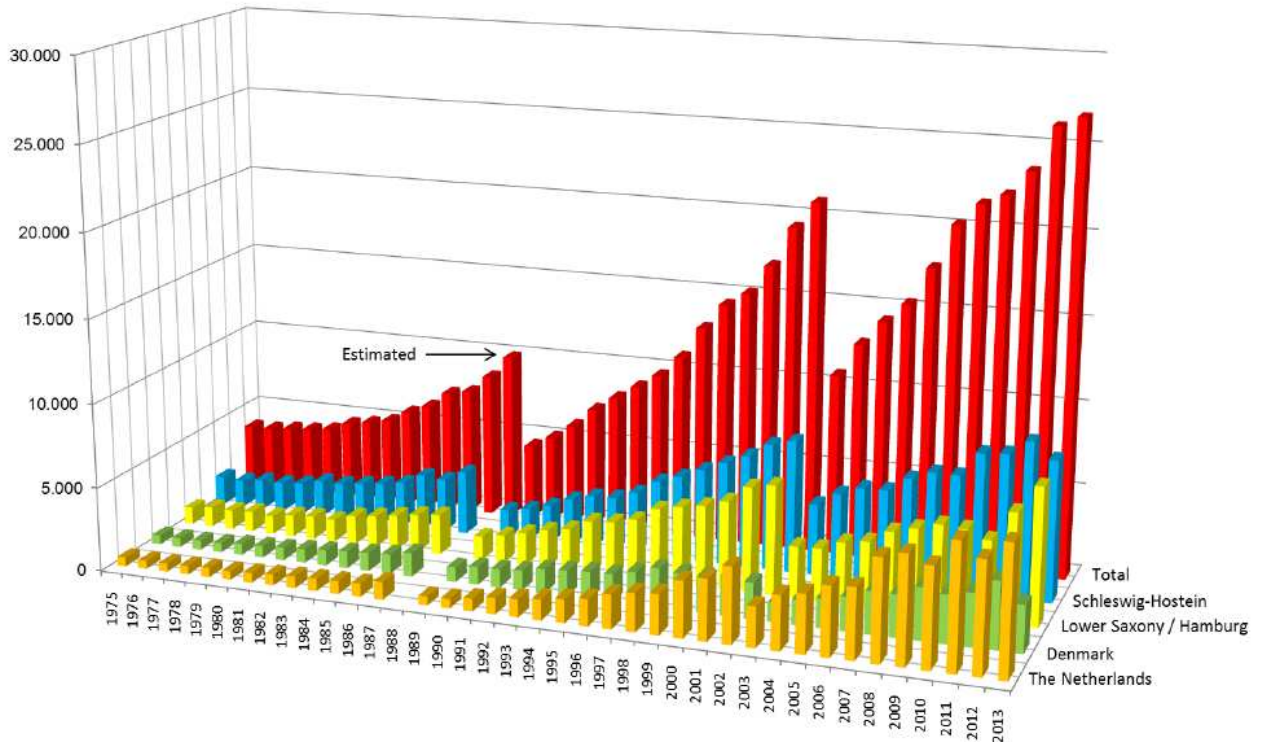
In 2013 werd het aantal van 7.605 gewone zeehonden geteld in de Nederlandse Waddenzee. In het Deltagebied werden in 2012 500 dieren geteld. In 2013 zijn in de internationale Waddenzee (Nederland, Duitsland en Denemarken) bijna 27.000 gewone zeehonden geteld. Meer dan een kwart daarvan is in het Nederlandse deel waargenomen. Tijdens de puptijd werden bijna 7 duizend pups geteld.

Mogelijk nadert de populatie in de Waddenzee inmiddels de draagkracht van dit leefgebied. Dit wordt gesteld omdat sinds 2008 een afname van de groeisnelheid van de populatie (berekend over 5 jaar) wordt waargenomen. In het Deltagebied blijft het aantal dieren dat geteld wordt ongeveer 400-500, ondanks een lichte toename.

Figuur 3. Aantal gewone zeehonden in Nederland sinds 1900.

Number of Counted Harbour Seals in the Wadden Sea since 1975

Figuur 4. Aantallen getelde gewone zeehonden in de trilaterale Waddenzee sinds 1975 voor de verschillende landen en deelstaten. Bron: Trilateral Seal Expert Group (2013)

Beoordelingsaspecten

i. Natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Behoudens de Deltawerken en de aanleg van de Afsluitdijk en Lauwersdijk is het verspreidingsgebied van de soort door de eeuwen heen gelijk gebleven. Duidelijk is wel dat er verschuivingen zijn in het relatief belang van de verschillende gebieden. Zo wordt het Deltagebied nog maar marginaal bewoond.

ii. Populatie: gunstig

De populatie groeit sinds het dieptepunt van de jaren 1975, ondanks twee keer een terugval door het zeehondenvirus (zie figuur 4).

iii. Leefgebied: gunstig

In de Waddenzee zijn de ligplaatsen goed beschermd, vooral tijdens de zoog- en verharingsstijd (15 mei-1 september). In het Deltagebied is het geschikte leefgebied sterk gereduceerd sinds de aanleg van de Deltawerken en als gevolg van toegenomen recreatie deels te onrustig voor een goede voortplanting. Daarnaast treedt in dat gebied een extreem hoge sterfte op.

iv. Toekomstperspectief: matig ongunstig

Mogelijk nadert de populatie in de Waddenzee inmiddels de draagkracht van het leefgebied. Nog onduidelijk is of verstoring door geluid als gevolg van de toenemende menselijke activiteiten in het leefgebied (zoals windmolens, zand- en schelpwinning, visserij en toerisme) nadelige gevolgen zal hebben. Daarom is toekomstperspectief (uit voorzorg) als matig ongunstig beoordeeld.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud verspreiding, uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Landelijke staat van instandhouding

Aspect	1994	2004	2007	2013
Verspreiding	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig	gunstig	matig ongunstig
Beoordeling SvI	matig ongunstig	gunstig	gunstig	matig ongunstig

6. Bronnen

- Berrevoets, C.M., R.C.W. Strucker, P.L. Meininger, F.A. Arts & S. Lilipaly, 2005. *Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2003/2004*. RIKZ-rapport 2005.011.
- Brasseur, S.M.J.M., J.S.M. Cremer, E.M. Dijkman & J.P. Verdaat, 2013. *Monitoring van gewone en grijze zeehonden in de Nederlandse Waddenzee 2002-2012*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-werkdocument 352.
- Brasseur, S.M.M. & P.J.H. Reijnders, 2001. *Zeehonden in de Oosterschelde, fase 2: Effecten van extra doorvaart door de Oliegeul*. Report No. 353, Alterra Wageningen UR, The Netherlands.
- Brasseur, S., I. Tulp & P. Reijnders, 2006. *Verspreiding en voedselkeus van zeehonden uit de Waddenzee, fase 1*. De Levende Natuur 107(4): 157-161.
- Brasseur, S.M.J.M., I. Tulp, P.J.H. Reijnders, C.J. Smit, E.M. Dijkman, J.S.M. Cremer, M.J.J. Kotterman & H.W.G. Meesters, 2004. *Voedselecolgie van de gewone en grijze zeehond in de Nederlandse kustwateren. I Onderzoek naar de voedslecolgie van de gewone zeehond. II Literatuurstudie naar het dieet van de grijze zeehond*. Alterra-rapport 905. Alterra Wageningen UR.
- CBS, PBL, Wageningen UR, 2013. *Gewone en grijze zeehond in Waddenzee en Deltagebied, 1959 - 2012 (indicator 1231, versie 10, 8 november 2013)*. www.compendiumvoordeleefomgeving.nl. CBS, Den Haag; Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag/Bilthoven en Wageningen UR, Wageningen.
<http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1231-Gewone-en-grijze-zeehond-in-Waddenzee-en-Deltagebied.html?i=4-35>
- Geelhoed, S.C.V. & T. van Polanen Petel, 2011. *Zeezoogdieren op de Noordzee. Achtergronddocument bij Natuurverkenning 2011*. WOt-werkdocument 258, Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.
- Jak, R.G., O.G. Bos, R. Witbaard & H.J. Lindeboom, 2009. *Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebieden Noordzee*. IMARES Wageningen UR, report C065/09.
- Jong, G.D.C. de, S.M.J.M. Brasseur & P.J.H. Reijnders, 1997. *Harbour seal Phoca vitulina vitulina*. In: P.J. H. Reijnders, G. Verriopoulos & S.M.J.M. Brasseur. Status of Pinnipeds relevant to the European Union. IBN Scientific Contributions 8: 76-97. DLO Institute for Forestry and Nature Research (IBN-DLO), Wageningen.
- Reijnders, P., S. Brasseur, J. van der Toorn, P. van der Wolf, I. Boyd, J. Harwood, D. Lavigne & L. Lowry, 1993. *Status survey and conservation action plan. Seals, fur seals, sea lions, and walrus*. IUCN/SSC Seal Specialist Group.

- Reijnders, P.J.H., S.M.J.M. Brasseur & A.G. Brinkman, 2000. *Habitatgebruik en aantalsontwikkelingen van gewone zeehonden in de Oosterschelde en het overige Deltagebied*. Alterra Wageningen UR, report 078.
- Ries, E.H., 1999. *Population biology and activity patterns of harbour seals (Phoca vitulina) in the Wadden Sea*. IBN Scientific Contributions 16.
- Trilateral Seal Expert Group, 2013. *Aerial Surveys of Harbour Seals in the Wadden Sea in 2013: Is the population growth rate slowing down?* http://www.waddensea-secretariat.org/sites/default/files/downloads/TMAP_downloads/Seals/aerial_surveys_of_harbour_seals_in_the_wadden_sea_in_2013.pdf
- Zoogdierverseniging VZZ, 2007. *Basisrapport voor de Rode Lijst Zoogdieren volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. VZZ-rapport 2006.027. Tweede, herziene druk. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.